

Дослідження/

■ **Світлана Пухир**
Svitlana Pukhyr

Кандидат економічних наук, доцент, докторант Університету банківської справи Національного банку України

Ph.D. (Economics), Associate Professor, Postdoctoral Student of the University of Banking of the National Bank of Ukraine

E-mail: kafet@lbi.wubn.net

Стратегічні пріоритети вдосконалення фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики

Strategic priorities for the improvement of financial mechanisms of the state regional policy realization

У статті розглянуто бюджетне регулювання й небюджетні механізми в системі фінансового забезпечення реалізації державної регіональної політики та обґрунтовано стратегічні пріоритети їх удосконалення для динамічного збалансованого розвитку України та її регіонів, вирішення існуючих проблем на основі використання внутрішніх і зовнішніх можливостей.

In the article, the author considers the budgetary management and non-budgetary mechanisms in the system of financial provision for the state regional policy realization; there were also grounded strategic priorities for their improvement for the dynamic balanced development of Ukraine and its regions as well as for solving existing problems through the use of both internal and external means.

Ключові слова: фінансові механізми, бюджетні механізми, міжбюджетні трансферти, механізми державно-приватного партнерства, міжнародні кредити.

Key words: financial mechanisms, budgetary mechanisms, inter-budgetary transfers, mechanisms of the public–private partnership, international loans.

В Україні вже тривалий час формується неефективна система державного управління регіональним розвитком та непрозорого механізму фінансового забезпечення розвитку регіонів, відсутня чітко визначена державна політика в сфері регіонального розвитку, діють застарілий механізм взаємовідносин на рівні “держава – регіон” та регіонів між собою, а також недосконала система територіальної організації влади і зводиться проведення реформування місцевого самоврядування й адміністративно-територіального устрою [1]. Це призвело до подальшої нерівномірності розвитку територій, зрос-

тання міжрегіональних соціально-економічних диспропорцій, триваючих дивергентних процесів серед регіонів.

Водночас сучасний досвід розвитку Європейського Союзу свідчить, що саме регіон є основним об’єктом уваги державної політики, поступово перетворюючись в її суб’єкт, тобто в головну дійову особу [2, с. 292], а регіональна політика держави стає визначальною в розв’язанні соціально-економічних проблем та становленні економічної могутності територій і держави.

Важливу роль в ефективності функціонування та розвитку територій віді-

грає фінансове забезпечення і зокрема самозабезпечення та посилення власних конкурентних переваг. При цьому побудова фінансового механізму на рівні регіонів повинна базуватися не на сумарному підрахунку обсягу фактичних фінансових ресурсів, а на концентрації та ефективному використанні всього фінансового потенціалу території.

Проблема вдосконалення фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики в Україні набула на сучасному етапі розвитку першочергового значення. Зважаючи на те, що в державі вдосконалюються процеси становлення національної фінансової системи й по-

глиблюється реформування бюджетної сфери, складовими якої є державний і місцевий бюджети, важливо дослідити сучасні причини неефективного використання фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики та стратегічні пріоритети їх удосконалення.

Розглянемо детальніше механізми фінансування державної регіональної політики. Законом України “Про засади державної регіональної політики”, ухваленим на початку лютого 2015 року Верховною Радою України, у статті 20 встановлено [3], що фінансове забезпечення державної регіональної політики здійснюється відповідно до Бюджетного та Податкового кодексів України і зазначено, що механізмами фінансування є:

- 1) міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам;
- 2) об’єднання на договірній основі фінансових ресурсів суб’єктів регіональної політики, державних та приватних партнерів на основі принципів здійснення державно-приватного партнерства, міжнародних інституцій;
- 3) капітальні видатки державного бюджету;
- 4) державні цільові програми, в тому числі програми подолання стану депресивності територій;
- 5) угоди щодо регіонального розвитку;
- 6) програми і заходи, включаючи інвестиційні програми (проекти), які реалізуються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку.

УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ ІЗ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Серед визначених механізмів найвагомішими і найвпливовішими є міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам. Міжбюджетні відносини в Україні зазнали значних трансформацій внаслідок безсистемного й непрозорого збалансування бюджетів і перерозподілу коштів до запровадження ринкових методів та інструментів бюджетного регулювання [4, с. 19]. Проте залишається актуальною проблема проведення бюджетної децентралізації, фінансового вирівнювання та зміцнення фінансової основи органів місцевого самоврядування. **Прийняття Бюджетного і Податкового кодексів України та внесення наступних змін до них, які зокрема було запроваджено з 2013 року, суттєво не змінили зростання ролі міжбюджетних**

трансфертів у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. Спостерігається подальша значна трансфертна залежність місцевих бюджетів від державного бюджету. Так, за період із 2008-го до 2013 року частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів збільшилась із 44.5% у 2008 році до 55.2% у 2012-му і зменшилась лише у 2013 році (до 52.7%), при цьому місцевим бюджетам надано трансфертів із державного бюджету в сумі понад 117.2 млрд. грн., із яких дотації становили понад 61.2 млрд. грн., субвенції – 54.6 млрд. грн. [5].

Механізм субвенцій (стаття 97 Бюджетного кодексу України) передбачає цільове спрямування коштів на здійснення державних програм соціального захисту, на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах і на виконання інвестиційних програм (проектів). Водночас у 2013 році, як і в попередні роки, мала місце значна цільова розпорошеність субвенцій – 27 видів, що збільшує неефективність використання міжбюджетних трансфертів. Такий механізм розподілу та визначення обсягів субвенцій посилює процеси “ручного управління” з центру, адже кошти з державного бюджету виділяються на заздалегідь заплановані цілі та об’єкти, здійснюється лобювання регіональних інтересів.

Разом із цим обсяги міжбюджетних трансфертів із державного бюджету місцевим бюджетам перебувають у зворотній залежності від обсягів дохідної бази (без трансфертів) та власних доходів, тобто чим більша частка дохідної бази місцевих доходів, тим менша – трансфертів із державного бюджету. Аналіз обсягів доходів місцевих бюджетів за останні п’ять років засвідчує значну централізацію, при цьому їхня частка становить менше чверті в структурі зведеного бюджету України (див. таблицю 1).

Отже, передані місцевим бюджетам додаткові джерела за рахунок доходів державного бюджету, розши-

рення переліку джерел власних доходів місцевих бюджетів усіх рівнів, складу видатків, які визначаються функціями держави й передаються до виконання органами місцевого самоврядування, а також розширення переліку доходів бюджету розвитку спеціального фонду місцевих бюджетів кардинально не вплинули на децентралізацію бюджетної системи України.

Необхідно зазначити, що трансфертна політика має забезпечувати повноту виконання тих повноважень, щодо яких держава здійснює певну політику, й які умовно називаються “делегованими”. З другого боку, дотації не повинні зменшувати активність органів місцевого самоврядування в роботі над доходами. Ю. І. Ганущак вважає, що оптимальним варіантом був би такий рівень дотацій, за якого різниця між обсягом закріплених доходів і трансфертів, між найбагатшими та найбіднішими місцевими бюджетами в розрахунку на мешканця була в межах 20–40% [6, с. 119].

Водночас у сучасних умовах видатки місцевих бюджетів, пов’язані з виконанням органами місцевого самоврядування своїх повноважень, найбільше залежать від рівня соціально-економічного розвитку територіальної одиниці, адже саме цей рівень впливає на акумулювання в місцевих бюджетах власних доходів. Враховуючи, що рік у рік фактичний розвиток економіки держави та її регіонів відбувається в умовах спаду ділової активності в багатьох галузях господарств (за даними Державної служби статистики України, динаміка реального ВВП залишалася протягом 2012–2013 рр. майже на нульовій позначці за значного падіння (на 14.8%) у 2009 році та негативно відображається на стані надходжень до бюджетів усіх рівнів, у місцевих бюджетів відповідно формуються слабка дохідна база та незначні власні доходи. Як наслідок в Україні посилюється неоднорідність економічного простору країни, поглиблюються диференціації регіонів за рівнем соціально-економічного

Таблиця 1. Частка доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України в 2009 – 2013 рр.

Доходи	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Доходи зведеного бюджету України, млрд. грн.	273.0	314.5	398.6	445.5	442.8
У тому числі доходи місцевих бюджетів, млрд. грн.	71.0	80.5	86.7	100.8	105.2
Частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України, %	26	25.6	21.7	22.6	23.7

Джерело: звіт Міністерства фінансів України за 2013 рік [5].

розвитку. За показником валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу, за яким урядовими інституціями проводиться моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів і встановлюється їхній рейтинг, співвідношення максимального та мінімального значення (м. Києва та Чернівецької обл.) в 2010 році становило 6.4 рази порівняно з 6.2 у 2006 році, а в 2012 році – 6.7 рази (див. таблицю 2).

У країнах Європи таке співвідношення становило: 4.7 рази – у Великобританії, 3.8 – у Румунії, 3.6 – у Словаччині, 3.4 – у Франції, 1.7 – у Фінляндії, Португалії, Данії, Ірландії, 1.6 – у Швейцарії, 1.4 – у Словенії [1]. Порівняння регіонів України з регіонами країн ЄС свідчить про глибину міжрегіональних диспропорцій, які посилюються з кожним роком. На нашу думку, до-

сягнення прогнозованих значень індикаторів, визначених у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, суттєво не змінить розриву в розвитку територій, адже зазначене співвідношення в 2016 році прогнозується на рівні 6.0, а в 2020 році – 5.6 рази.

Треба визнати, що створення власної фінансової системи – провідний фактор економічного саморозвитку територіальної громади, в основі якого лежить розвинута фінансова інфраструктура, котра включає фінансові інститути, фінансові технології і фінансовий інструментарій. Економічний саморозвиток регіону та його територіальної громади можна забезпечити за рахунок перерозподілу джерел фінансування (між місцевими та державним бюджетом), а також активізації використання недостатньо використовуваних джерел

фінансування [7, с. 324]. В умовах фінансово-економічної кризи подальше реформування бюджетної сфери, зокрема щодо міжбюджетних відносин та вдосконалення використання міжбюджетних трансфертів, потребує дуже виважених і поступових, але не пролонгованих у часі підходів та змін.

БЮДЖЕТНІ МЕХАНІЗМИ, ДЖЕРЕЛОМ ФІНАНСУВАННЯ ЯКИХ Є ДЕРЖАВНИЙ ФОНД РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Слід зауважити, що дедалі більшого значення набувають сучасні бюджетні механізми підтримки регіонального розвитку, спрямовані на цільове використання коштів державного бюджету. Із прийняттям Закону України “Про стимулювання розвитку регіонів” [8] у державній регіональній політиці визначено новий стимулюючий інструмент і новий механізм фінансування регіонального розвитку – Угода щодо регіонального розвитку. В законі акцентовано увагу на максимальному ефективному використанні потенціалу регіону, при цьому роль держави проявляється не в дотаційних і субвенційних підтримках, а в реалізації спільних заходів: правових, економічних, фінансових, наукових, організаційних та інших в інтересах громади і держави, тобто відносини між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування будуються на якісно новій основі.

Запровадження цього механізму фінансування реалізації державної регіональної політики в Україні започатковано укладенням угод між Кабінетом Міністрів України та Донецькою обласною радою на період 2007–2011 рр. і Львівською обласною радою на період 2009–2013 рр. Джерелами інвестування заходів угоди з боку держави були кошти державного бюджету, які передбачалися на реалізацію прийнятих урядом державних цільових програм за сферою відповідальності окремого чи кількох центральних органів виконавчої влади (за наявності ситуації, коли державна програма фінансувалася за різними бюджетними програмами) [9, с. 276]. З боку місцевих органів влади основними джерелами фінансування були бюджети розвитку, щорічні субвенції, які надавалися урядом на економічний та соціальний розвиток регіонів. Додатковим

Таблиця 2. Прогнозні значення валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу у фактичних цінах

Регіони	Фактичний рівень				Прогнозні значення	
	2006 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2016 р.	2020 р.
Україна	11 630	23 600	28 488	32 002	43 395	57 238
Автономна Республіка Крим	8 101	16 507	19 467	22 675	27 244	35 356
Вінницька область	7 328	14 332	17 768	20 253	28 120	38 349
Волинська область	7 397	13 916	16 993	19 249	26 471	35 488
Дніпропетровська область	15 239	34 709	42 068	44 650	60 319	79 446
Донецька область	15 239	28 986	36 446	38 907	52 074	68 399
Житомирська область	6 636	14 616	17 184	19 551	27 339	38 464
Закарпатська область	6 576	12 278	14 455	17 088	23 607	32 053
Запорізька область	13 369	23 657	27 567	30 656	42 006	56 666
Івано-Франківська область	8 157	14 814	19 386	23 379	32 156	43 215
Київська область	10 918	26 140	34 420	40 473	51 119	65 595
Кіровоградська область	7 723	15 533	19 918	22 082	31 635	43 730
Луганська область	10 085	19 788	25 067	25 950	35 584	48 080
Львівська область	8 351	16 353	20 490	24 387	33 501	45 332
Миколаївська область	9 769	20 276	23 402	24 838	34 282	46 363
Одеська область	10 379	22 544	25 748	27 070	37 320	50 369
Полтавська область	14 330	29 652	35 246	38 424	52 074	68 399
Рівненська область	7 724	13 785	16 735	18 860	26 428	36 003
Сумська область	7 848	15 711	19 800	21 722	29 943	40 639
Тернопільська область	5 819	11 713	15 055	16 644	23 390	32 053
Харківська область	11 353	23 639	27 966	29 972	41 095	55 521
Херсонська область	6 744	14 346	16 990	17 910	25 169	34 915
Хмельницька область	7 023	13 602	17 260	19 920	27 339	37 033
Черкаська область	8 209	17 325	21 082	24 558	33 891	46 191
Чернівецька область	5 650	10 939	13 228	14 529	21 654	30 451
Чернігівська область	7 714	15 406	19 357	22 096	30 377	41 211
м. Київ	35 210	70 424	79 729	97 429	130 185	171 142
м. Севастополь	10 079	20 455	24 564	25 872	30 497	40 508

Джерело: складено автором за даними Статистичного щорічника України за 2011 рік, Експрес-випуску (від 29.03.2013 р. № 02/5 – 16/119) Державної служби статистики України [http://www.ukrstat.gov.ua/] та додатка 5 до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [1].

джерелом фінансування заходів угод слугували також небюджетні кошти, які залучалися місцевими органами. Щорічні обсяги фінансування угод формувалися на основі фактичних державних та місцевих капітальних видатків.

Варто констатувати, що **виконання спільних заходів угоди дало змогу залучити в економіку Донецького регіону понад 2 млрд. грн., Львівського – майже 2 млрд. грн. інвестиційних ресурсів (державних інвестицій та коштів з інших джерел)** [10]. На жаль, досягнуті позитивні результати реалізації спільних заходів Угоди на Донеччині знівельовано політичними конфліктами та бойовими діями, які відбуваються на сході України.

Оцінка ефективності виконання угод у Донецькій та Львівській областях засвідчує, що Угода регіонального розвитку – це перспективний інструмент партнерських відносин держави та регіонів із вирішення проблем соціально-економічного розвитку. Це той механізм фінансового забезпечення реалізації державної регіональної політики, який в умовах обмеженості коштів дає можливість узгоджувати пріоритети держави та регіонів, координувати спільні дії задля їх досягнення та концентрувати фінансові ресурси на вирішенні найважливіших проблем.

З ухваленням у січні 2012 року Законом України “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України” започатковано фінансування цільових та інвестиційних програм (проектів), які реалізуються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку. Державний фонд регіонального розвитку (надалі – Фонд) створюється в складі загального фонду державного бюджету України. **Цілями запровадження Фонду є підтримка (стимулювання) місцевого, регіонального розвитку, вирішення системних проблем просторового та соціально-економічного розвитку територій.** Згідно зі змінами до статті 24 Бюджетного кодексу України, внесеними Законом України від 28.12.2014 р. за № 79-VIII, кошти Фонду спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, зокрема щодо створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року та відповідних стратегіях розвитку регіонів. Отже, кошти Фонду є головним

джерелом для бюджетних механізмів реалізації державної регіональної політики.

Проаналізуємо ж показники використання цих коштів за 2012–2014 роки. Так, законами про Державний бюджет України на 2012 та 2013 роки по цьому фонду затверджено виділення відповідно 1 млрд. 641.5 млн. грн. та 987.5 млн. грн. [12, 13, 14].

Проте неналежне управління коштами бюджетної програми у 2012 році призвело до недоосвоєння коштів і повернення до державного бюджету 528.9 млн. грн. А внесення у січні 2013 року Кабінетом Міністрів України змін до Порядку відбору інвестиційних програм (проектів), які можуть реалізуватися за рахунок коштів Фонду, в частині зменшення мінімальної кошторисної вартості інвестиційних програм (проектів) регіонального значення з 5 млн. грн. до 1 млн. грн., а також програм районного значення з 1 млн. грн. до 0.2 млн. грн. створило умови для розпорошення коштів Фонду на дрібні об'єкти, що не сприяло концентрації їх на пріоритетних інноваційно-інвестиційних програмах, які мали забезпечити регіональний розвиток [15, с. 147]. У 2014 році фінансування з державного фонду регіонального розвитку фактично не проводилося. Законом “Про Державний бюджет України на 2015 рік”, у додатку 3, загальний обсяг зазначеного Фонду встановлено в розмірі 3 млрд. грн. [16].

Хоча фінансові механізми стимулювання та підтримки регіонів за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку й не запрацювали на повну потужність, не забезпечили інноваційних напрямів та відчутного зростання інвестиційної привабливості регіонів, не стали дієвим інструментом розширення ареалів їхнього сталого економічного зростання та вирішення системних проблем соціально-економічного розвитку територій [15], проте, на нашу думку, механізми його використання є пріоритетними в підвищенні ефективності використання коштів державного бюджету на реалізацію державної регіональної політики.

ОСОБЛИВОСТІ НЕБЮДЖЕТНИХ МЕХАНІЗМІВ

Серед стратегічних пріоритетів удосконалення фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики велике значення має державно-приватне партнерство як найдієвіший

та найефективніший механізм надання суспільних послуг за обмежених можливостей державного, регіональних та місцевих бюджетів. Адже в умовах загострення глобальної економічної кризи приватний сектор набуває статусу рівноправного партнера держави у виконанні стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни [17] та регіонів.

В економічно розвинутих країнах, зокрема в країнах – членах ЄС, для забезпечення досягнення цілей регіонального розвитку активно залучається приватний капітал у формі публічно-приватного партнерства (в Україні – державно-приватне партнерство). Досвід останніх років свідчить, що сферами застосування механізмів державно-приватного партнерства є найрізноманітніші види економічної діяльності, зокрема в транспортній (дорожнє господарство, автошляхи, залізниці, аеропорти, злітні смуги, порти морські й річкові, трубопроводи), в інфраструктурній та житлово-комунальному господарстві (водо-, електро-, тепло-, газопостачання, водовідведення), у соціальній (охорона здоров'я, освіта, фізкультура і спорт, туризм) та в екологічній сферах.

Особливе значення державно-приватне партнерство має для розвитку на місцевому рівні об'єктів виробничої, транспортної та соціальної інфраструктури, адже без сучасного інфраструктурного забезпечення неможливі залучення інвестиційних ресурсів та стабілізація економічного розвитку в регіонах.

Проте, як визначено в Концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013–2018 роки [17], основними причинами його гальмування в Україні є:

- відсутність послідовної державної політики у сфері державно-приватного партнерства та належної системи управління його розвитком;
- низький рівень інституційної спроможності державних органів і приватного сектору до впровадження державно-приватного партнерства;
- непривабливість інвестиційного клімату й складність умов ведення підприємницької діяльності в рамках проектів державно-приватного партнерства;
- суперечливість і непослідовність нормативно-правового регулювання відносин державно-приватного партнерства;
- недосконалість механізму тарифного регулювання та економічна

необґрунтованість тарифів. Цей механізм безпосередньо впливає на рівень прогнозованості та обсяги повернення залучених приватних інвестицій;

– відсутність ефективних механізмів державної підтримки державно-приватного партнерства, до яких, на думку Л.В.Козаренко [18, с. 90] та автора, належать:

- дефіцит коштів і неефективність їх витрачання;
- однорічне бюджетне планування та щорічна зміна напрямів і пріоритетів фінансування бюджетних програм, а отже, й відсутність гарантій продовження терміну реалізації бюджетних програм на строк реалізації проекту державно-приватного партнерства;
- невизначеність методології надання державної підтримки в рамках реалізації державно-приватного партнерства;
- невідповідність принципів і підходів у цій сфері міжнародним принципам;

• обмежені можливості отримання державних гарантій для реалізації проектів державно-приватного партнерства на місцевому рівні.

Отже, повноцінне застосування механізмів державно-приватного партнерства й досягнення високої ефективності від його використання забезпечить залучення додаткових фінансових ресурсів на розв'язання завдань державної регіональної політики, зокрема прискорення розвитку регіонів шляхом реалізації інвестиційних проектів у всіх сферах, підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, розширення можливостей програмно-цільового фінансування.

Водночас до стратегічних пріоритетів удосконалення фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики належать інструменти, види та форми залучення зовнішніх ресурсів і насамперед упровадження нових механізмів поєднання кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій (МФО) і грантових ресурсів донорів [19, с. 7]. Таким чином розширюються можливості залучення фінансування на основі системної диверсифікації його форм і джерел надходжень.

В Україні за роки незалежності склались певні напрями співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема з Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР), Європейським банком

реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), яке характеризується системним залученням фінансових ресурсів на реалізацію проектів у державному секторі, в тому числі проектів-мультиплікаторів, які на пряму або опосередковано впливають на регіональний розвиток, а саме: реконструкцію та поліпшення транспортно-експлуатаційного стану доріг, підвищення енергоефективності й розвиток інфраструктури.

Відповідно до Закону України “Про державний бюджет України на 2015 рік” [16, додаток 9], фінансування інвестиційних проектів, які здійснювалися за рахунок кредитів зазначених міжнародних фінансових організацій, залучених державою до спеціального фонду державного бюджету, визначене загальним обсягом понад 14 млрд. грн.

Із 4.6 млрд. грн., які спрямовуються МБРР в 2015 році на реалізацію інвестиційних програм (проектів), найбільша сума припадає на Другий проект поліпшення автомобільних доріг та безпеки руху – 1823.0 млн. грн., на проекти з передачі електроенергії – 676.0 млн. грн., проекти розвитку міської інфраструктури – 509.0 млн. грн.

Стратегія МБРР щодо співробітництва з Україною ґрунтується на ключових напрямках підвищення якості надання державних послуг та системи державних фінансів, а також бізнес-клімату. Принциповою зміною в співробітництві є підтримка цим банком кредитування ефективних, самоокупних інвестиційних проектів [20, с. 60].

У рамках співпраці України з ЄБРР у 2015 році передбачено фінансування шести інвестиційних проектів на загальну суму понад 4.7 млрд. грн. Серед них зокрема проекти: “Поліпшення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на під'їздах до м. Києва (пан'європейські коридори)”, “Завершення будівництва метрополітену в м. Дніпропетровську”, “Будівництво високовольтної повітряної лінії 750 кВт: Рівненська АЕС – Київська”, “Реабілітація гідроелектростанцій”, “Будівництво повітряної лінії 750 кВт: Запорізька АЕС – Каховська”, “Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород”.

Необхідно зазначити, що протя-

гом останніх років спостерігається позитивна динаміка співробітництва України з ЄІБ. З метою концентрації ресурсів серед інвестиційних проектів, кошти на які спрямовуються ЄІБ, визначено проекти, котрі фінансуються з кредитних ресурсів МБРР, ЄБРР. Винятком серед зазначених проектів є регіональний проект “Розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві” – 130.1 млн. грн. [16]. Загальна сума кредиту ЄІБ на 2015 рік передбачена в обсязі 4.46 млрд. грн. Крім цього, в 2015 році планується спрямувати Кредитною установою для відбудови 369.2 млн. грн. на проекти: “Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)”, “Підтримка малих і середніх підприємств”, а також на модернізацію муніципального водного господарства м. Чернівці.

Однак кількісні показники цієї співпраці відстають від реальних можливостей, на що впливають сучасні тенденції європейської економіки, та прогнозів провідних міжнародних організацій щодо фінансового розвитку країн ЄС, які наголошують на збереженні істотних ризиків для фінансової стабільності, а також нестабільна економічна і політична ситуація в Україні.

Водночас стримуючими факторами є нестача співінвестицій приватного сектору (одна з головних умов співробітництва ЄБРР) та брак інституціоналізації потенційних отримувачів допомоги. Зокрема це дається взнаки щодо отримання коштів на цілі регіонального розвитку [21, с. 68].

За результатами аудиту, проведеного Рахунковою палатою України, основними недоліками впровадження у 2013 році проектів, які підтримуються позиками Міжнародного банку реконструкції та розвитку, були значне відставання реалізації проектів від запланованих строків, а також недоліки в системі управління та контролю за їхнім виконанням [15, с. 150].

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, зазначимо, що вдосконалення фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики, на нашу думку, має бути спрямоване на розкриття економічного потенціалу територій, підвищення продуктивності їх економіки, прибутковості місцевого бізнесу і, відповідно, рівня доходів населення. Водночас

удосконалення фінансових механізмів повинно бути релевантним щодо системних економічних реформ, реформ у сфері посилення фінансової спроможності місцевих органів влади та посилення конкурентоспроможності територій. Отже, враховуючи положення операційних цілей Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [1] та положення Закону України “Про засади державної регіональної політики” [3], стратегічними пріоритетами вдосконалення фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики визначаємо:

– здійснення бюджетної децентралізації, зокрема шляхом перерозподілу загальнодержавних податків, забезпечення автономності місцевих бюджетів, закріплення за кожною ланкою самоврядування стабільної дохідної бази;

– максимальну концентрацію коштів фінансової державної підтримки регіонального розвитку в рамках державного фонду регіонального розвитку;

– визначення на законодавчому рівні організаційно-правових засад функціонування благодійного ендавменту як складової частини фінансово-кредитного механізму забезпечення розв’язання соціально-економічних проблем регіонів;

– удосконалення системи бюджетного планування й прогнозування, зокрема шляхом запровадження програмно-цільового методу в бюджетному процесі на середньострокову перспективу;

– збільшення в структурі видатків місцевих бюджетів частки, яка спрямовується на фінансування інвестиційних проектів місцевого рівня;

– забезпечення ефективної взаємодії між державними органами, органами місцевого самоврядування, приватними суб’єктами господарювання та інститутами громадянського суспільства на засадах державно-приватного партнерства для забезпечення успішної реалізації проектів, спрямованих на розвиток регіональної інфраструктури, підвищення якості життя населення, поліпшення стану навколишнього природного середовища;

– удосконалення механізму залучення й використання міжнародної технічної допомоги та фінансових ресурсів міжнародних фінансових організацій для підтримки регіонального розвитку.

Список використаних джерел

1. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%DO%BF>.

2. Шилепницький П. І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика: монографія / П. І. Шилепницький: Інститут регіональних досліджень НАН України. – Чернівці, 2011. – 445 с. – (Ukrainian source).

3. Про засади державної регіональної політики. Закон України від 05.02.2015 р. № 0908. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

4. Кириленко О. П. Досягнення стратегічних орієнтирів удосконалення міжбюджетних відносин в Україні / О. П. Кириленко // Фінанси України. – 2013. – № 8. – С. 19–28. – (Ukrainian source).

5. Сайт Міністерства фінансів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=397457&cat_id=53608.

6. Ганущак Ю. І. Реформа територіальної організації влади / Ю. І. Ганущак // Швейцарсько-український проект “Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO”. – К.: Софія – А. – 2013. – 159 с. – (Ukrainian source).

7. Жовнірчик Я. Ф. Формування самодостатніх територіальних громад і стратегія їх економічного розвитку / Я. Ф. Жовнірчик // Університетські наукові записки. – 2005. – № 11 (13–14). – С. 324–331. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/773.pdf>.

8. Про стимулювання розвитку регіонів. Закон України від 08.09.2005 р. № 2850 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 40. – С. 25–29. – (Ukrainian source).

9. Романюк С. А. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика: Монографія / С. А. Романюк. – К.: НАДУ, 2013. – 408 с. – (Ukrainian source).

10. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.

11. Про запровадження оцінки ефективності здійснення спільних заходів, передбачених Угодою щодо регіонального розвитку. Постанова

Кабінету Міністрів України від 16.11.2011 р. № 1187. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1187-2011-%DO%BF>.

12. Про Державний бюджет України на 2012 рік. Закон України від 22.11.2011 р. № 4282-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4282-17>.

13. Про Державний бюджет України на 2013 рік. Закон України від 06.12.2012 р. № 5515-VI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5515-17>.

14. Про Державний бюджет України на 2014 рік. Закон України від 16.01.2014 р. № 719-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/719-18>.

15. Звіт рахункової палати України за 2013 рік. – К., 2014. – (Ukrainian source).

16. Про Державний бюджет України на 2015 рік. Закон України від 28.12.2014 р. № 80-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.

17. Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013–2018 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 р. № 739-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80>.

18. Козаренко Л. В. Державно-приватне партнерство як інструмент фінансового регулювання розвитку людського потенціалу / Л. В. Козаренко // Фінанси України. – 2014. – № 2. – С. 79–93. – (Ukrainian source).

19. Власюк О. С., Базилюк Я. Б., Давиденко С. В., Венковський Д. Ю. Стан та проблеми співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / О. С. Власюк, Я. Б. Базилюк, С. В. Давиденко, Д. Ю. Венковський // Фінанси України. – 2013. – № 11. – С. 7–22. – (Ukrainian source).

20. Базилюк Я. Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / Я. Б. Базилюк // Фінанси України. – 2014. – № 1. – С. 54–66. – (Ukrainian source).

21. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2013 році. Послання Президента України до Верховної Ради України. – К.: НІСД, 2013–576 с. – (Ukrainian source).